

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

HOLANDIA

1. Populacja uczących się i język nauczania

Łączna populacja Holandii wynosi 16,49 miliona ludzi (2009 rok) zamieszkałych na obszarze, ok. 41 526 km². 34.7% mieszkańców Holandii jest w wieku 0-29 lat. W roku szkolnym 2009/10 około 3,7 miliona ludzi korzystało z programów kształcenia finansowanych przez państwo. Powszechnie przyjętym językiem nauczania jest język **holenderski**. W prowincji Fryzja status języka urzędowego ma język **fryzyjski**, a szkoły we Fryzji prowadzą lekcje zarówno w języku holenderskim, jak i fryzyjskim. **Innych lokalnych dialektów**, np. dialektu Dolnej Saksonii, można używać jako języka nauczania w placówkach edukacyjnych na tych obszarach, na których ludność posługuje się tym językiem równolegle ze językiem holenderskim.

2. Administracja i finansowanie edukacji

Konstytucja gwarantuje prawo do zakładania szkół i prowadzenia kształcenia odzwierciedlającego przekonania religijne, ideologie lub podejścia pedagogiczne. W związku z tym w Holandii istnieją szkoły prowadzone zarówno przez państwo, jak i przez osoby i organizacje prywatne. Do szkół prywatnych uczęszcza ok. 70% uczniów.

Szkoły publiczne i prywatne mają na mocy prawa równy status, co oznacza, że wydatkom państwa na edukację publiczną muszą odpowiadać wydatki na edukację prywatną. W ramach swej autonomii w zakresie organizacji kształcenia szkoły mogą samodzielnie decydować o treściach i metodach nauczania. Tę autonomię ograniczają jednak standardy jakościowe określone przez Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki w przepisach dotyczących edukacji.

Charakterystyczną cechą holenderskiego systemu edukacji jest połączenie scentralizowanej polityki edukacyjnej z decentralizacją w zakresie administracji oświatowej i zarządzania szkołami.

W sierpniu 2006 roku rząd wprowadził finansowanie blokowe dla szkół podstawowych w celu zapewnienia im większej swobody w zakresie dysponowania funduszami. Zarządy szkół otrzymały pewien budżet i wolność decyzji odnośnie wydatków. Finansowanie blokowe dla szkół średnich zostało wprowadzone w 1996 roku.

Rząd centralny sprawuje kontrolę nad edukacją za pomocą przepisów i innych uregulowań z należyтым uwzględnieniem przepisów Konstytucji. Podstawowe zadania władz centralnych w dziedzinie edukacji dotyczą struktury i finansowania systemu, zarządzania placówkami publicznymi, inspekcji, egzaminów i pomocy materialnej dla uczniów i studentów, a także promowania innowacji w edukacji. Minister Edukacji, Kultury i Nauki odpowiada również za koordynację polityki naukowej, polityki równouprawnienia kobiet i osób homoseksualnych oraz politykę kulturalną i medialną.

Szkoły podstawowe i średnie są zarządzane na szczeblu regionalnym i lokalnym. Zasady zarządzania na szczeblu szkoły są różne dla szkół podstawowych i średnich. Udział **władz prowincji** polega głównie na nadzorowaniu zgodności działań z przepisami i orzekaniu w sprawach spornych. Rada Prowincji ma obowiązek zadbać o to, by na jej terenie funkcjonowała odpowiednia liczba publicznych szkół podstawowych i średnich, oraz działa jako instancja odwoławcza dla szkół prywatnych w przypadku decyzji podejmowanych przez władze gminne. Jeśli chodzi o zarządzanie szkołami i program nauczania, rola prowincji jest ograniczona, częściowo ze względu na to, że nie są wystarczająco kompetentne, by zarządzać placówkami edukacyjnymi. Dla wszystkich szkół na danym terenie, zarówno publicznych, jak i prywatnych, władzami lokalnymi są **władze gminne**. Od 1997 roku gminy są odpowiedzialne za warunki lokalowe w szkołach podstawowych i średnich.

Ogólne zasady zarządzania na szczeblu szkoły

Zarówno **prywatne**, jak i **publiczne (szkoły podstawowe i średnie)** mają umocowany prawnie organ prowadzący, określany również jako „zarząd szkoły”. Organ prowadzący zajmuje się sprawami administracyjnymi i zarządza podległą mu szkołą lub szkołami (odpowiadając za wszystkie istotne aspekty organizacji szkoły, ustalanie polityki dotyczącej programu nauczania, sprawy kadrowe i rekrutację uczniów). Organ prowadzący odpowiada za funkcjonowanie szkoły w zakresie uregulowanym przepisami prawa.

Część uprawnień można przekazać dyrektorowi szkoły, ale również w takim przypadku odpowiedzialność nadal spoczywa na organie prowadzącym.

- W przypadku publicznych szkół podstawowych i średnich funkcję organu prowadzącego może pełnić organ wykonawczy władz gminnych. Od 1997 r. rada gminy może też przekazać funkcje wykonywane przez władze gminne jako organ prowadzący szkoły publicznej innej instytucji działającej na mocy prawa publicznego.
- Organem prowadzącym szkoły prywatnej jest organ administracyjny działający na mocy prawa prywatnego. Istnieją dwa rodzaje zarządów lub organów prowadzących szkoły: stowarzyszenia i fundacje, przy czym ten drugi model jest najbardziej rozpowszechniony.

Nie istnieją pośrednie szczeble zarządzania pomiędzy rządem a placówkami **kształcenia dorosłych i kształcenia zawodowego**.

Wyższe szkoły zawodowe i uniwersytety są w pełni autonomiczne.

Nadzór nad jakością kształcenia sprawuje **Inspektorat Oświatowy** podległy Ministrowi Edukacji, Kultury i Nauki. Oceniając kształcenie, Inspektorat kieruje się zasadą, że odpowiedzialność za jakość nauczania spoczywa przede wszystkim na samych placówkach edukacyjnych.

3. Edukacja przedszkolna

Niemal wszystkie 4-latki (99 %) uczęszczają do szkoły podstawowej (*Basisschool*), choć kształcenie nie jest obowiązkowe do czasu osiągnięcia przez dzieci wieku 5 lat.

Holandia oferuje edukację przedszkolną, zwaną edukacją we wczesnym dzieciństwie, dla dzieci w wieku od dwóch do pięciu lat, którym grożą zaległości w nauce. Do tej grupy należą dzieci słabo wykształconych rodziców czy dzieci z mniejszości etnicznych. Celem jest zwalczanie zaległości w nauce we wczesnym stadium i zapobieganie rozpoczynania szkoły podstawowej z gorszej pozycji. Ten typ kształcenia jest finansowany przez rząd.

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Kształcenie podstawowe (<i>Primair onderwijs</i>) Kształcenie podstawowe składa się z <i>Basisschool</i> (szkoły podstawowej) i <i>Speciale school voor basisonderwijs</i> (specjalnej szkoły podstawowej)	Wiek: 5-12 lat
Kształcenie średnie (<i>Voortgezet onderwijs</i>) Szkoły przygotowujące do podjęcia studiów wyższych (<i>Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs – VWO</i> , obejmujące <i>gymnasium i atheneum</i>) Szkoły średnie prowadzące kształcenie ogólne na II etapie (<i>Hoger algemeen voortgezet onderwijs – HAVO</i>) Szkoły średnie prowadzące kształcenie przedzawodowe (<i>Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs - VMBO</i>) Szkoły średnie prowadzące kształcenie specjalne (<i>Speciaal voortgezet onderwijs</i>) Szkolenie praktyczne (<i>Praktijkonderwijs</i>)	Wiek: 12-18 lat Wiek: 12-17 lat Wiek: 12-16 lat Wiek: 12-18/20 lat Wiek: 12-18 lat

Każde dziecko obowiązkowo uczęszcza do szkoły w pełnym wymiarze od pierwszego szkolnego dnia miesiąca następującego po jego piątym urodzinach. Dzieci muszą kształcić się w szkole w pełnym

wymiarze przez 12 pełnych lat szkolnych i w każdym przypadku do końca roku szkolnego, w którym kończą 16 lat.

Następnie młodzież w wieku do lat 18-tu obowiązkowo kontynuuje naukę do czasu otrzymania podstawowych kwalifikacji (HAVO, VWO lub certyfikat drugiego poziomu MBO – kwalifikacje na poziomie ISCED 3). To rozwiązanie powinno do 2012 roku zapewnić spadek przedwczesnego kończenia edukacji o 50% w stosunku do roku 2002. Młodzi ludzie powinni uczęszczać do placówek oferujących kursy zapewniające powyższe kwalifikacje co najmniej dwa razy w tygodniu. Ci, którzy odbywają kształcenie praktyczne na podstawie odpowiedniej umowy w określonym sektorze zatrudnienia, uczęszczają na zajęcia raz w tygodniu w ramach urlopu szkoleniowego i pracują w pozostałe dni tygodnia.

Kształcenie obowiązkowe do wieku 16 lat jest bezpłatne.

b) Kryteria przyjęć

- Szkoła podstawowa:

- Do szkoły podstawowej przyjmuje się dzieci w wieku co najmniej 4 lat.

- Szkoła średnia

- Do szkoły średniej przyjmuje się uczniów po ukończeniu szkoły podstawowej lub specjalnej szkoły podstawowej, na ogół w wieku 12 lat.
- Decyzje w sprawie przyjęcia do szkoły VMBO, HAVO lub VWO podejmuje organ prowadzący (zarząd szkoły), który może powołać komisję rekrutacyjną, aby podejmowała takie decyzje w jego imieniu. Komisja rekrutacyjna składa się z dyrektora i jednego lub kilku nauczycieli z danej szkoły. W jej skład mogą także wchodzić dyrektorzy i nauczyciele ze szkół podstawowych. Dyrektor szkoły podstawowej ucznia ma obowiązek przygotować raport oceniający jego zdolności do nauki i poziom osiągnięć.
- Rekrutacja do szkół VMBO, HAVO i VWO odbywa się na podstawie oceny predyspozycji uczniów. W tym celu najczęściej w ostatniej klasie szkoły podstawowej, przeprowadza się centralnie opracowane egzaminy, które pozwalają ocenić poziom wiedzy i umiejętności uczniów.
- Szkolenie praktyczne jest przeznaczone dla uczniów potrzebujących dodatkowego wsparcia ze względu na zaległości bądź problemy związane z wyborem ścieżki kształcenia. Uczniowie tej kategorii, którzy podążają jedną ze ścieżek kształcenia, często w połączeniu ze wsparciem w nauce (*leerwegondersteunend onderwijs*), nie otrzymują dyplomu VMBO. Szkolenie praktyczne przygotowuje tych uczniów do zatrudnienia na regionalnym rynku pracy poniżej poziomu szkolenia na poziom asystencki.

Każdego roku Narodowy Instytut Pomiarów Kształcenia (CITO) publikuje test osiągnięć uczniów kończących szkołę podstawową, który jest używany przez ponad 85 % holenderskich szkół podstawowych (2008 rok). Szkoły podstawowe doradzają rodzicom, który typ szkoły będzie odpowiedni dla ich dziecka na podstawie wyników testu CITO, osiągnięć szkolnych, zainteresowań i motywacji ucznia.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny trwa co najmniej 200 dni od sierpnia do czerwca. Szkoły są czynne pięć dni w tygodniu, ale w szkole podstawowej nie prowadzi się na ogół zajęć w środowe popołudnia.

Szkoła podstawowa

Szkoły muszą zapewnić co najmniej 7 520 lekcji (godzin) w ciągu ośmiu lat trwania nauki. Dystrybucja godzin między pierwszymi i kolejnymi czterema latami jest bardziej swobodna: szkoły mogą zmniejszyć całkowitą liczbę godzin nauczania w ostatnich czterech latach do 3 760, podczas gdy przez pierwsze cztery lata nauki muszą zapewnić co najmniej 3 520 lekcje.

Godziny rozpoczęcia i zakończenia dnia szkolnego, jak i długość lekcji pozostają w gestii zarządu szkoły. Nie ma maksymalnego wymiaru godzin nauczania, jednak szkoła powinna zapewniać zbalansowane rozłożenie zajęć podczas dnia.

Szkoła średnia

W szkole średniej zalecana liczba lekcji (godzin) w ciągu roku to minimum 1 000 godzin; w roku, na który przypadają egzaminy jest to 700 godzin. Nie ma minimalnego wymiaru godzin przypisanego danemu przedmiotowi. Liczba lekcji w szkołach średnich II stopnia oraz w wyższych latach HAVO i VWO, które określa się wspólnym terminem kształcenia przed-akademickiego (*Vernieuwde Tweede Fase*), jest oparta na systemie regulującym obciążenie nauką. Lekcje na pierwszym etapie szkoły średniej trwają zazwyczaj 50 minut każda, podczas gdy na drugim etapie jest to 60 minut. Długość lekcji nie jest jednak określona prawem. Pozostaje ona w gestii zarządu szkoły, który decyduje także o początku i końcu dnia szkolnego.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Nie istnieją zalecenia dotyczące liczebności klas. Uczniowie są dzieleni według wieku i uczęszczają do klas o zróżnicowanym poziomie umiejętności.

Klasy w szkole podstawowej mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów, natomiast w szkole średniej uczą nauczyciele przedmiotu.

e) Programy i treści nauczania

Ministerstwo Edukacji określa ramowy program oraz szczegółowe treści przedmiotów obowiązkowych, zapisane w celach osiągnięć uczniów dla szkół podstawowych i średnich. Szkoły opracowują plany i metody nauczania. W ich gestii pozostaje także wybór podręczników i innych materiałów dydaktycznych. Treści i metody nauczania nie są zdefiniowane. Sformułowane zostały jednak cele osiągnięć uczniów i od szkół oczekuje się zorganizowania nauczania w taki sposób, by tematyka związana z tymi celami została przerobiona do końca odpowiednio: szkoły podstawowej i szkoły średniej I stopnia. Cele te definiują w ogólnym zakresie podstawę programową na poziomie szkół podstawowych i średnich I stopnia. Szkoły mają dowolność w wyborze podręczników i innych materiałów dydaktycznych.

Od 1 sierpnia 2006 roku, zgodnie ze zmienioną treścią Ustawy o Kształceniu na Poziomie Szkoły Podstawowej, szkoły podstawowe muszą zapewnić nauczanie w sześciu obszarach programowych. Szkoły te jednak mogą decydować o liczbie zajęć przeznaczonych na każdy z przedmiotów. Spełnione zostać musi jednak 58 celów określonych dla osiągnięć w ramach następujących przedmiotów:

- język holenderski;
- język angielski (nauczany w dwóch ostatnich latach szkoły podstawowej);
- arytmetyka i matematyka;
- nauki społeczne i środowiskowe (zawierająca na przykład, geografię, historię, nauki ścisłe (w tym biologię), wychowanie obywatelskie, społeczne i przygotowanie do życia codziennego (w tym bezpieczeństwo na drodze); zdrowy tryb życia; struktury społeczne (w tym nauki polityczne) oraz ruchy ideologiczne i wyznaniowe;
- ekspresja twórcza (w tym, na przykład, muzyka, rysunek i robótki ręczne;)
- sport i zajęcia ruchowe;

Jedynym ograniczeniem, poza zdefiniowanymi celami osiągnięć, jest minimalny wymiar zajęć lekcyjnych w roku i poziomy odniesienia. Od roku 2010 szkoły muszą opierać się na tych poziomach przy nauczaniu języka holenderskiego i matematyki. Poziomy odniesienia opisują, co uczniowie powinni umieć i co powinno zostać przećwiczone przed zakończeniem szkoły podstawowej.

W trakcie kształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia co najmniej 66% godzin lekcyjnych w ciągu pierwszych trzech lat musi zostać przeznaczone na osiągnięcie 58 celów osiągnięć. Szkoła samodzielnie przetwarza te cele na przedmioty, projekty, obszary nauki i kombinacje tych trzech elementów lub na przykład na nauczanie oparte na kompetencjach. Reszta programu nauczania także podlega wymaganiom określonym w legislacji, które różnią się zależnie od typu kształcenia. Zawierają one język współczesny (francuski, niemiecki, hiszpański, arabski lub turecki) dla VMBO (w zawodowych programach teoretycznych, łączonych i tych na poziomie kierowniczym średniego szczebla), francuski i niemiecki dla HAVO i VWO (albo hiszpański, rosyjski, włoski, arabski lub turecki, fryzyjski we Fryzji lub łacina bądź greka w gimnazjum) oraz elementy niezbędne dla prowadzenia spójnej ścieżki uczenia się lub dla podkreślenia szczególnego charakteru szkoły (np. jej religijny bądź filozoficzny charakter albo nacisk na sporty).

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Przez cały okres kształcenia w szkole podstawowej i średniej nauczyciele prowadzą ciągłą ocenę pracy ucznia.

Szkoła podstawowa

Na zakończenie szkoły podstawowej uczeń otrzymuje świadectwo z informacjami o osiągnięciach w nauce i wskazówkami dotyczącymi wyboru szkoły średniej. W większości (92%) szkół końcowe osiągnięcia uczniów ocenia się za pomocą ogólnokrajowych sprawdzianów. Przepisy nie określają zasad promocji. Istnieje możliwość powtarzania klasy, ale szkoły starają się zapewnić ciągłość rozwoju ucznia.

Szkoła średnia

W ramach kształcenia obowiązkowego na poziomie średnim niektórzy uczniowie muszą powtarzać klasę.

Egzamin na zakończenie VMBO składa się z dwóch części: egzaminu wewnętrznego, organizowanego przez szkołę, i egzaminu zewnętrznego, przeprowadzanego centralnie.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Szkoły przygotowujące do podjęcia studiów wyższych (<i>Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs – VWO</i>)	Wiek: 12-18 lat
Szkoły średnie prowadzące kształcenie ogólne na wyższym etapie (<i>Hoger algemeen voortgezet onderwijs – HAVO</i>)	Wiek: 12-17 lat
Szkoły średnie prowadzące kształcenie zawodowe (<i>Middelbaar beroepsonderwijs – MBO</i>)	Wiek: 16-17/18/19/20 lat

b) Kryteria przyjęć

- Uczniowie, którzy pomyślnie ukończyli trzeci rok w HAVO i VWO mogą kontynuować naukę w tych szkołach na poziomie szkoły średniej II stopnia.
- Uczniowie VMBO, którzy ukończyli program teoretyczny, mogą przejść do IV klasy HAVO. W przypadku niektórych komponentów specjalistycznych obowiązują dodatkowe wymogi.
- Uczniowie ze świadectwami HAVO mogą zostać przyjęci do V klasy VWO.
- MBO: Zgodnie ze strukturą kwalifikacji kryteria przyjęć są następujące:
  - kształcenie zawodowe na poziomie asystenckim (*assistentopleiding*) lub podstawowym (*basisberoepsopleiding*): kandydatów przyjmuje się bez żadnych wymogów dotyczących dotychczasowego wykształcenia;
  - kształcenie na poziomie profesjonalnym (*vakopleiding*) lub poziomie średniego szczebla kierowniczego (*middenkaderopleiding*):
    - świadectwo ukończenia kształcenia przedzawodowego na poziomie szkoły średniej (VMBO) lub
    - świadectwo ukończenia kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej I stopnia (MAVO) lub
    - dokument potwierdzający ukończenie pierwszych trzech klas etapu kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej II stopnia (HAVO) lub kształcenia przygotowującego do podjęcia studiów wyższych (VWO);
  - kształcenie na poziomie specjalistycznym (*specialistenopleiding*): przyjmuje się kandydatów posiadających dokument potwierdzający ukończenie szkolenia zawodowego w tym samym zawodzie lub grupie zawodowej.

Na kursy kształcenia blokowego i kursy dla pracujących (BBL) przyjmuje się wyłącznie osoby, które przekroczyły wiek obowiązku nauki.

c) Programy i treści nauczania

Szkoły średnie ogólnokształcące (HAVO i VWO)

Uczniowie rozpoczynający naukę w IV klasie HAVO i V klasie VWO obowiązkowo wybierają jeden z następujących profili:

- kultura i społeczeństwo,
- ekonomia i społeczeństwo,
- nauka i zdrowie,
- nauka i technika.

Każdy profil obejmuje:

- wspólny komponent, który jest taki sam dla wszystkich uczniów, niezależnie od wybranego profilu; na ten komponent przeznaczona jest nieco więcej niż jedna trzecia (HAVO) lub niemal połowa (VWO) czasu przewidzianego w programie nauczania;
- komponent specjalistyczny, który stanowi niemal połowę programu nauczania i składa się z przedmiotów związanych z wybranym profilem;
- komponent fakultatywny, na który przeznaczona jest pozostała część czasu przewidzianego w programie nauczania; uczniowie mogą wybrać przedmioty z oferty szkoły, włącznie z przedmiotami prowadzonymi w ramach porozumienia z innymi szkołami; liczba przedmiotów fakultatywnych zależy od wymiaru zajęć w komponencie specjalistycznym.

Kontrolowanie realizacji programu nauczania należy do obowiązków szkoły.

Szkoły średnie zawodowe (MBO)

Kształcenie, prowadzone zgodnie ze strukturą państwowych kwalifikacji uzyskiwanych w ramach kształcenia zawodowego, zostało podzielone na cztery poziomy. Uczniowie mogą kolejno zaliczać poszczególne poziomy, przy czym posiadanie świadectwa ukończenia jednego poziomu stanowi warunek przyjęcia na poziom wyższy.

Na każdym poziomie istnieją zasadniczo dwie ścieżki kształcenia:

- kształcenie zawodowe (BOL), w ramach którego kształcenie praktyczne stanowi od 20% do 60% programu;
- kształcenie blokowe lub kursy dla pracujących (BBL), w ramach których kształcenie praktyczne stanowi ponad 60% programu.

Programy nauczania objęte strukturą kwalifikacji są zróżnicowane zależnie od treści kształcenia; obecnie zarejestrowanych jest 700 kwalifikacji.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Egzaminy końcowe w **średnich szkołach ogólnokształcących** HAVO i VWO składają się z dwóch części: egzaminu państwowego przeprowadzanego w ostatniej klasie i egzaminu wewnętrznego (szkolnego). Z niektórych przedmiotów przeprowadza się wyłącznie egzamin szkolny.

W trakcie kształcenia w **średniej szkole zawodowej** MBO uczniowie otrzymują świadectwa za częściowe egzaminy, które zdali. Po zdaniu przez uczniów wszystkich sprawdzianów przewidzianych w danym cyklu i otrzymaniu odpowiednich świadectw, świadectwa częściowe zamienia się na dyplom.

Szkoły same decydują o tym, jak zorganizować i prowadzić kształcenie, aby uczniowie byli w stanie otrzymać dyplom.

Jak zostało wyjaśnione wcześniej, od sierpnia 2007 istnieje wymóg uzyskania kwalifikacji podstawowych, na podstawie którego wszyscy młodzi ludzie w wieku do 18 lat muszą uczęszczać do szkoły do momentu uzyskania podstawowych kwalifikacji. Za kwalifikacje podstawowe uważa się świadectwa HAVO, VWO lub drugi poziom MBO.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

System szkolnictwa wyższego w Holandii obejmuje dwa typy studiów:

- studia akademickie (*wetenschappelijk onderwijs* – WO) prowadzone przez uniwersytety;
- studia zawodowe (*hoger beroepsonderwijs* – HBO) prowadzone przez wyższe szkoły zawodowe (*hogescholen*).

b) Warunki wstępu

Warunkiem przyjęcia na studia w **wyższej szkole zawodowej** jest posiadanie jednego z następujących świadectw:

- świadectwo ukończenia kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej II stopnia (HAVO) lub
- świadectwo ukończenia kształcenia na poziomie średniego szczebla kierowniczego lub poziomie specjalistycznym (MBO) lub
- świadectwo ukończenia kształcenia przygotowującego do podjęcia studiów wyższych (VVO).

O przyjęcie na **uniwersytet** mogą ubiegać się osoby posiadające świadectwo ukończenia kształcenia przygotowującego do podjęcia studiów wyższych (VVO), kwalifikacje HBO lub świadectwo ukończenia kształcenia przygotowawczego w HBO.

c) Kwalifikacje

W **wyższych szkołach zawodowych** studenci, którzy zdali egzamin na zakończenie zawodowych studiów licencjackich lub studiów magisterskich (HBO), otrzymują tytuł licencjata lub magistra. Absolwenci mają prawo posługiwania się odpowiednimi tytułami.

Od roku akademickiego 2006/07 wprowadzony został pilotażowy program dwuletnich kursów towarzyszących (*associated degree programme* - AD) włączonych w program studiów licencjackich. Ma on na celu zmniejszenie niedoboru osób z wykształceniem pomiędzy czwartym poziomem MBO a standardowym stopniem licencjata na holenderskim rynku pracy.

Wszystkie programy studiów na **uniwersytetach** obejmują egzamin licencjacki i magisterski. Na każdym kierunku studiów powołuje się odrębną komisję egzaminacyjną, która przeprowadza egzaminy dyplomowe oraz organizuje i koordynuje egzaminy na etapach pośrednich. Regulaminy kształcenia i egzaminów opracowuje rada wydziału po zasięgnięciu opinii odpowiedniej komisji egzaminacyjnej i komitetu ds. programu studiów. Po zdaniu egzaminu dyplomowego studenci otrzymują dyplom, na którym wymienia się różne części składowe egzaminu oraz uzyskane kwalifikacje zawodowe, jeśli zostały przyznane. Studenci, którzy otrzymali tytuł magistra bądź jego ekwiwalent, mogą rozpocząć studia doktoranckie.

Studia przygotowujące do zawodów lekarza, stomatologa, lekarza weterynarii, architekta i farmaceuty muszą obejmować praktykę zawodową.

Studenci, którzy zdali egzamin dyplomowy kończący studia licencjackie lub magisterskie, otrzymują tytuł licencjata lub magistra. Absolwenci mają prawo używać międzynarodowych tytułów „Bachelor” lub „Master”, umieszczanych w skrótovej formie „B.” lub „M.” za nazwiskiem, lub odpowiadających im tytułów holenderskich.

7. Kształcenie specjalne

Kształcenie specjalne składa się z:

- Edukacji przedszkolnej (*voor- en vroegschoolse opvang*), czyli wczesnej edukacji dla dzieci od dwóch do pięciu lat zagrożonych defaworyzującą edukacyjną mających podjąć kształcenie w ogólnodostępnej szkole podstawowej.
- Specjalnych szkół podstawowych (*speciale scholen voor basisonderwijs*) dla dzieci mających trudności w nauce i problemy behawioralne, lub trudności w nauce i problemy rozwojowe. Od 1991 r. polityka jest ukierunkowana na integrację dzieci ze specjalnymi potrzebami w ogólnodostępnych szkołach podstawowych. Cele tej polityki są dwojakie:

- Po pierwsze, umożliwienie dzieciom ze specjalnymi potrzebami uczęszczania do ogólnodostępnych szkół podstawowych.
- Po drugie, kontrolowanie kosztów w taki sposób, że zespołom ogólnodostępnych i specjalnych szkół podstawowych przyznaje się określony budżet, z którego są finansowane szkoły specjalne oraz specjalna baza i pomoc dydaktyczna w ogólnodostępnych szkołach podstawowych.

Tam, gdzie to możliwe, uczniowie umieszczani są w ogólnodostępnych szkołach i objęci dodatkowym wsparciem. Umieszcza się ich w szkołach specjalnych – najlepiej tymczasowo – tylko, jeśli jest to niezbędne.

- Szkoły specjalne (*speciaal onderwijs*) prowadzące kształcenie specjalne dla dzieci niepełnosprawnych (dzieci niedowidzące i niedosłyszące, a także fizycznie lub umysłowo niepełnosprawne) i dzieci, których kształcenie wymaga specjalnego podejścia (dzieci z zaburzeniami psychiatrycznymi lub behawioralnymi), w grupie wiekowej obejmującej szkołę podstawową i średnią.

8. Nauczyciele

Nauczyciele szkół podstawowych kończą 4-letnie studia w wyższych szkołach zawodowych (HBO) i mogą posługiwać się tytułem licencjata edukacji (Bachelor of Education). Posiadają kwalifikacje do uczenia wszystkich przedmiotów (poza wychowaniem fizycznym) i wszystkich grup wiekowych w szkołach podstawowych, prowadzenia kształcenia specjalnego zarówno na poziomie szkoły podstawowej, jak i średniej.

Nauczycieli szkół średnich oraz kształcenia dorosłych i kształcenia zawodowego przygotowuje się w wyższych szkołach zawodowych (HBO) i uniwersytetach.

- Studia nauczycielskie w HBO

Studia nauczycielskie w HBO (w wymiarze 240 ECTS na stopień licencjata i 90 ECTS na stopień magistra) dla nauczycieli szkół średnich kończą się uzyskaniem kwalifikacji I lub II stopnia i uprawniają do tytułów licencjata edukacji (kwalifikacje II stopnia) lub magistra edukacji (kwalifikacje I stopnia). Studia te przygotowują do nauczania przedmiotów ogólnych, artystycznych, technicznych lub rolniczych. Studenci specjalizują się w jednym przedmiocie. Studia nauczycielskie w HBO obejmują zarówno kształcenie przedmiotowe, jaki i ogólne przygotowanie pedagogiczne.

- Nauczyciele posiadający kwalifikacje II stopnia są uprawnieni do nauczania w pierwszych trzech klasach HAVO i VWO oraz wszystkich klasach VMBO i zawodowych szkół średnich.
- Nauczyciele posiadający kwalifikacje I stopnia są uprawnieni do nauczania na wszystkich poziomach szkoły średniej, włącznie z ostatnimi, odpowiednio, dwiema lub trzema klasami HAVO i VWO.

- Uniwersyteckie studia nauczycielskie

Absolwenci uniwersytetów posiadający tytuł „doctoraal” lub tytuł magisterski mogą zapisać się na podyplomowe studia pedagogiczne (ULO), kończące się uzyskaniem kwalifikacji I stopnia. Studia uniwersyteckie przygotowują nauczycieli wszystkich przedmiotów objętych programem nauczania w szkole średniej. Studenci specjalizują się w jednym przedmiocie, czasem uzyskując dodatkowe kwalifikacje do nauczania przedmiotów ścisłych i przyrodniczych lub kultury i sztuki. Absolwenci uniwersyteckich studiów nauczycielskich uzyskują kwalifikacje I stopnia i są uprawnieni do nauczania na wszystkich poziomach szkoły średniej.

Zasady zatrudniania nauczycieli są ustalane na podstawie krajowych regulacji prawnych (w wypadku szkół państwowych) lub legislacji odnoszącej się do podmiotów prywatnych (w wypadku szkół prywatnych).

9. Aktualne reformy i debaty w dziedzinie edukacji

Kształcenie na poziomie szkoły podstawowej

W listopadzie 2007 roku rząd zaprezentował w parlamencie swój nowy program dbający o jakość nauczania w szkole podstawowej – „Szkoły dla jutra”. Program ten nadaje priorytet umiejętnościom językowym i matematycznym uczniów, ponieważ kompetencja w tych dziedzinach jest niezbędna dla osiągnięcia sukcesu w innych przedmiotach w szkole, w dalszej karierze szkolnej i we współczesnym społeczeństwie. Program powinien być w pełni wprowadzony do 2011 roku.

Kształcenie na poziomie szkoły średniej

W 2008 roku zaprezentowany został długoterminowy program zapewniania jakości kształcenia na poziomie szkoły średniej, poświęcony wkładowi edukacji w społeczeństwo i mający na celu wzmocnienie zarówno jakości kształcenia, jak i jego roli w społeczeństwie. Program powinien być w pełni wprowadzony do 2011 roku.

Kształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia i kształcenie policealne

W 2008 roku zaprezentowany został strategiczny program długoterminowy dotyczący kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej i kształcenia dorosłych. Skupia się on na podnoszeniu jakości kształcenia zawodowego tak, aby usprawnić przejście ze szkoły na rynek pracy. Projekt wprowadza także kształcenie zawodowe oparte na kompetencjach.

W 2009 roku rozpoczęto realizację „Deltaplan”, który ma na celu podwyższenie poziomu umiejętności językowych i matematycznych wśród uczniów kształcenia zawodowego. Istnieje także program, którego celem jest podniesienie międzynarodowego statusu kształcenia zawodowego. Skupia się on na mobilności i międzynarodowej współpracy.

Szkolnictwo wyższe

W listopadzie 2007 opublikowany został strategiczny program dotyczący polityki z zakresu szkolnictwa wyższego, badań i nauk ścisłych. Plan przedstawia wizję ambitnej kultury uczenia się i doskonałej atmosfery badań, które przysłużą się zarówno studentom, jak i badaczom. Nowy model finansowania będzie sprzyjać podnoszeniu jakości i zwiększać różnorodność oferowanych kierunków studiów. Rząd chce także upodobnić szkolenie badaczy do modelu amerykańskiego (szkoły podyplomowe). Program ustalił cele do 2011 roku.

Opracowanie: Holenderskie Biuro Eurydice

Informacje dostarczone i opracowane przez Holenderskie Biuro Eurydice.

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE: (<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/>).

Ostatnia aktualizacja: październik 2010